

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

τὰ σκαριὰ καὶ τὰ βαποράκια τῆς σὰ χρυσόψαρα σὲ γιάλα
πάν — ἔρχονται.

Ὁ Γέρος εἶπε τότε πὼς μερικὰ μέρη μὰ καὶ ὀνόματα με-
ρικά, ἔχουνε χάρη διπλή, τὰ ὀνοματίζεις καὶ φχαριστιέσαι, ἀπὸ
κοντὰ κι' ἀπὸ μακριὰ δὲ χορταίνονται, δὲ σώνεται ἡ λαχτάρα
τους. Ἄλλα πάλι δὲ λένε τίποτα, κλειστὰ μέρη κι' ὀνόματα σὰν
κλειστὰ παράθυρα.

— Ἡ συναναστροφή τὰ νοστιμίζει ὅλα, τὰ χνώτα, τοῦ ἀν-
θρώπου, εἶπε ὁ Κουτσὸς «σὲ μερικὰ λιμάνια βγαίνεις γνωρίζε-
σαι ἄς μὴν ξέρεις γλῶσσα, μιλάς καὶ μὲ τὰ μάτια καὶ μὲ τὰ
χέρια.» Μὲ τὴ συναναστροφή σου παίρνουνε καὶ τὸν παρά σου
κι' οἱ μπαριέρηδες κι' οἱ πουτάνες. Ἄλλου πάλι εἶναι ὡς καὶ τὸ
μεθύσι τους βουβό, βουβὴ κι' ἡ βάρδια, τῶν Ἑγγλέζων, τῶν
Ὀλλαντέζων.

— Μὲ τὰ πολλὰ λόγια, λέει ὁ Χτίστης ξεγελιέται ὁ ἀπλὸς
λαός, τὸν κλέβουνε πιὸ εὔκολα.

— Καὶ πάλι μὲ τὰ λόγια τὸν φωτίζουνε, εἶπε ὁ Γέρος.

— Ὁ ἀπλὸς κόσμος τὰ θέλει ὅλα, ὅλα τὰ τιμὰ ὡς ἐκεῖ
ποῦ τοὺς φτάνει ὁ νοῦς, τὸ ξέρομε αὐτὸ λέει ὁ Δάσκαλος, καλὸ
δὲν ξεχωρίζει.

— Ἡ μάνα μου, λέει ὁ Κουτσὸς σκέπαζε ἀπὸ βραδὺς ἕναν
καθρέφτη μας πάνω ἀπ' τὸ κομὸ νὰ μὴν ξαφνιαστεῖ τὴ νύχτα
μὲ τὴν ἀναλαμπὴ ἂν σηκωθεῖ κανένα τῆς παιδί) τέτοια φρον-
τίδα... Ὅμως τὴν ἀδερφή μας τὴ δεύτερη τὴν ξεπούλησε σ'
ἕναν γέρο σαλιάρη Μπρούκλη ἀκούς; Μιὰ ντροπαλὴ, μιὰ με-
λαχροινὴ «γιὰ τὸ καλὸ τῆς» ἀκούς, τόσο καταλάβαινε.

Κι' ὁ Δάσκαλος εἶπε πὼς μιὰ νοικοκυρὰ του πλύστρα

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

πάφτωχη ξεκινούσε και ξάφριζε τις φωλιές της γειτονιάς του - φερνε αὐγὰ κλεμένα κάθε μέρα, κανένα κλεμένο φρούτο, που εἶχε ἀρρωστήσει ἔτσι τότε γλύτωσε.

— Κι' ἀπὸ πανηγύρι ἀπὸ ξένη χαρὰ δὲ λείπουνε, ὅπως και στή λύπη πρῶτοι τέτοιες καρδιές ἔχουνε ὅς σταυρώνονται κάθε μέρα, εἶπε ὁ Δάσκαλος.

— Ἄμα λάβει ἀξία ἢ δουλειὰ τοῦ ἀνθρώπου θὰ λάβει ἀξία κι' ἢ λύπη κι' ἢ χαρὰ του λέει ὁ Γέρος, θὰ λάβουν ἀξία και τὰ κόκκαλά μας και τὰ λόγια μας, μὲ τὸ σοσιαλισμὸ δηλαδή.

— Τέτοια νὰ μᾶς πείς, φώναξε ὁ Χτίστης.

— Τὰ τέτοια και τ' ἀλλοιώτικα πᾶνε μαζί μὴ βιάζεσαι, εἶναι μπλεμένα, κατὰ τὴν ὥρα και τὰ δυὸ χρειάζονται...

— Δὲ σὲ καταλαβαίνομε, λέει ὁ Χτίστης μπουρινιασμένος πάλι, «ἔσὺ κατάλαβες, ἔσὺ κατάλαβες;» ρωτοῦσε τοὺς ἄλλους.

— Δὲ φχαριστιέσαι; λέει ὁ Κουτσός.

— Ζαλίζομαι...

— Κι' ἢ θάλασσα ζαλίζει μὰ συνηθίζεται, λέει ὁ Γέρος «γιὰ βάλε στὸ νοῦ σου πόσα σοφίζεται ὁ ἄνθρωπος και συνταιριάζει γιὰ νὰ φχαριστιέται...» Μὲ λόγια και μὲ χαρτιά, μὲ γιαλιὰ και μὲ πανιά, κρεμαστά, τρυπητὰ πόσα πουλᾶ κι' ἀγοράζει, χῶρια τὰ χρυσαφικά.

Ὁ Κουτσὸς θυμήθηκε κάτι κουλούρες τῆς λαμπρῆς που ζύμωνε ἢ μάνα του, στή μέση τὸ κόκκινο αὐγὸ και γύρω - γύρω πουλιά, κλαδιά, λουλούδια, φείδια, ἥλιος, φεγγάρι, τὴν πλάση ὀλόκληρη.

— Εὐκαιρία γυρεύει ὁ ἄνθρωπος νὰ ξαναπλάσει τὴν πλά-

ση κατὰ τὸ κέφι του, λέει ὁ Γέρος.

Θυμήθηκε πάλι ὁ Κουτσὸς στὴν Ἀλεξάντρια ποὺ ἔτυχε Ραμαζάνι, τὴν ἀράπικη λαμπρή. Τότες βγάζουνε καὶ πουλοῦνε χιλιάδες ζ.αχαρένιες κοῦκλες χρωματιστὲς, διάφορα μπόγια γεμίζουνε τὰ καροτσάκια, τὰ καταστήματα πληθυσμὸς ὀλόκληρος μὲ τὴ ζάχαρη τὶς λένε Ἀρούσες.

— Ἐδῶ μόνο σύννεφα πιά καὶ θάλασσα... λέει ὁ Δάσκαλος.

— Τέτοια ἐποχὴ σ' ἐμᾶς, τὰ ξυνὰ εἶναι στὸν ἀνθό τους, ἀρμενίζει τὸ νησι μὲ τὴ λαχτάρρα τοῦ καρποῦ καὶ τὴ μοσκοβολιά... πάλι ὁ Κουτσὸς μιλοῦσε.

— Τί νὰ γίνεῖ . . . λέει ὁ Γέρος, ἔχομε εἰδῶν - εἰδῶν λαχτάρρες, ἀπὸ μέσα κλαδίζουνε, πρασινάδες ποὺ τὶς λένε δὰ καὶ πόθο, πόθος χωρὶς ἥλιο, κλειστοὺς.

— Γνώρισα ἓναν πιλότο τοῦ Σουέζ, περνοῦσε τὰ καράβια εἴκοσι χρόνια μπρὸς - πίσω, μὰ δὲν εἶχε ταξειδέψει παρακεῖ.

Κάθε φορὰ ποὺ λύνανε καὶ γύριζε ν' ἀράξει φούσκωνε ἡ καρδιά του ἀπ' τὸν καῦμό, ἔσκασε μιὰ νύχτα, στὸ ρυμουλκό, δὲν πρόλαβε νὰ πάρει σύνταξη, μάλιστα ἔχουνε αὐτοὶ σύνταξη γερή... θυμοῦμαι καὶ μιὰν Ἀφρικάνα ποὺ μαχαίρωσε δυὸ ἀντρες στ' ἀμπάρι, τοὺς πηγαίναμε γιὰ χατζηλίκι, λοιπὸν τὴ βγάλαμε στὸ Ἄντεν, εἶναι νόμος θὰ βγεῖ στὸ πρῶτο λιμάνι ὅποιος κάνει ἔγκλημα σὲ καράβι, θυμοῦμαι τὴν ἀλαφιασμένη ματιὰ της ποὺ τὴ σηκώναμε δεμένη, δὲν ἤξερε κανεὶς τὴ γλώσσα της, μιὰ μικροκαμωμένη, φιλοκόκκαλη, οὔτε μικρὴ, μικρὴ...

— Ὁ ἄβγαλτος κόσμος παντοῦ τῆς Γῆς, ἀδικημένος κι' ἄγλωσσος εἶπε ὁ Γέρος.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Πετάχτηκε κι' ὁ Χτίστης: Προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου ἐνωθήτε.

— Πιάσαμε καὶ τὰ μεγάλα λόγια, λέει ὁ Δάσκαλος.

— Μικρά καὶ μεγάλα ἔχουν τὴ θέση τους, λέει ὁ Γέρος, ὅλα χωροῦνε κι' ἔχουνε τὴν ἀξία τους, ὥσπου θ' ἀνοίξει ὁ Νόμος θ' ἀνοίξει ὁ Κόσμος, θὰ στερεώσει τὸ μεγάλο δίκιο τῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ δουλεφτῆ πού βαστᾶ ὅλα τὰ δίκια.

Σκύβει τότε πιάνει ἓνα μυτερὸ χαλίκι χαράζει στὸ χῶμα μὲ μιὰ μονοκόματη χαρακιὰ κουλούρες μικρὲς καὶ μεγάλες, μπλεγμένες ἢ μιὰ μέσα στὴν ἄλλη:

— Ἔτσι ἄς ποῦμε πὼς βαστιοῦνται σὰ μονοκόματα δίχτυα ὅλα τὰ δίκια καὶ τ' ἄδिका, πυκνὰ κι' ἀραιὰ, ψιλένει — χοντρένει κάθε μάτι, πιὸ ἀνοιχτὸ πιὸ κλειστὸ δίχως ἀρχή, καὶ τέλος. Καὶ μεῖς μέσα πότε σὲ καμιὰν ἄκρια πότε κατάμεσα καὶ μᾶς σέρνει δὲν κόβεται τὸ δίχτυ, ἔτσι φέρτε στὸ νοῦ σας τὸν κόσμο, τὸν παιδεμὸ καὶ τὸ καμάρι του.

— Ἔτσι φώναζε κι' ὁ Καπετάνιος μας ὁ Συμιακὸς εἶπε ὁ Κουτσὸς ἔκανα 2 ταξείδια κουπᾶς σὲ σφουγγαράδικο, βγαίναμε στὴν ἔρημο τῆς Μπαρμπαριᾶς νὰ γυρέψομε νερὸ νὰ γυρέψομε τὴ ζωὴ δηλαδή κι' αὐτὸς μᾶς φώναζε: "Ὁμορφα βαστᾶτε τὰ βαρελάκια βρέ σείς, καμαρωτὰ περπατᾶτε, δικὸς μας ὁ κόσμος δικό μας καὶ τὸ νερὸ βρὲ μὰ καὶ ταπεινά, γιὰ μιὰ στραβὴ ματιὰ ὅλα τὰ χάνετε κακομοίρηδες «καὶ τὰ χάνομε. . .» "Ὅσο πού μᾶς ἔπαιρνε ἀπὸ καλὸ κανέννας ντόπιος, παλλικαρὰς τῶχε κατηγορία δική του ἂν πάθομε κακὸ στὸ πηγάδι.

— Καὶ στὰ δικαστήρια ἔτσι βαστοῦμε, καμαρωτὰ καὶ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ταπεινά βαστούμε, τὸ λάβαρο τῆς ἰδεολογίας, λέει ὁ Δάσκαλος.

— Εἶναι οἱ συντρόφοι ἀτόφιοι λάβαρο, λέει ὁ Γέρος.

Στὸ γύρισμα τοῦ μονοπατιοῦ φάνηκε ἓνας ἀπ' τοὺς καινούργιους τῆς ομάδας, πολὺ μορφωμένος πέταξε μιὰ πετρίτσα καὶ εἶπε γελαστά:

— Ν' ἀκούσωμε καὶ μεῖς κανένα ποίημα...

— Πέσαμε σὲ δίχτυα ἐδῶ, πρόσεχε... λέει ὁ Χτίστης πειραχτικά.

— Δεν εἶμαι πιὰ ποιητής, λέει ὁ Γέρος, θυμήθηκε πὼς τὸν βγάζανε ἄχρηστο, «ἄλλαξα τέχνη μαθαίνω καὶ μπαλωματής...»

— Ἐκειδὰ ποὺ μπαλώνεις σιόλες θὰ μᾶς λές κι' ἀπὸ κανένα ποίημα, χρειάζεται.

— Ἄλλα μᾶς χρειάζονται, λέει ὁ Χτίστης. Κι' ὁ Κουτσὸς εἶπε:

— Ξέρεις τί μᾶς χρειάζεται; Νὰ δέσομε λέω μιὰ νύχτα τὴ φρουρὰ νὰ κλέψομε κανένα βαρκὶ καὶ νὰ κάνομε πανιά.

Ἄρесе ὀλονῶν τὸ παλλικαρίσιο τοῦτο, μὰ ὁ Μορφωμένος εἶπε:

— Ἡ παλληκαριά ἢ δική μας δὲν εἶναι μιανῆς νύχτας, μᾶς χρειάζεται παλληκαριά γιὰ ὀλόκληρη ζωὴ, μὲ νοῦ μὲ γράμματα... Καὶ ποῦ θὰ πᾶμε σὲ μιὰ νύχτα καὶ τὶ τῶφελος νὰ ξεφύγουνε 10, 20; Πίσω μας τί γίνεται; Γιατὶ ἀρνιέσαι τὴν τέχνη σου Ποιητή;

Δὲν ἀποκρίθηκε ὁ Γέρος.

— Περιμένεις ἀπολαβὴ; Θεὸς νὰ 'σαι σίγουρος πὼς μᾶς ἀρέσουνε; Σὲ ποιούς ν' ἀρέσουνε στοὺς πιὸ παλιούς ἢ στοὺς καινούργιους; Μέσα στὸν ἀγῶνα ὅτι ἔχει ὅτι ξέρει καθένας τὸ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

δίνει, ὅτι ἔχει ὅτι ξέρει δίνει κι' ὁ ποιητής.

— Θέλομε ποιήματα τῆς δικῆς μας ζωῆς, λέει ὁ Χτίστης.

— Στὰ δικά μας μέρη συνηθίζομε πολὺ τὰ ποιήματα, χαρῆς, κηδεῖες, νυχτέρια, πανηγύρια ὅλο μὲ ποιήματα, λέει ὁ Κουτσός.

Τότε ὁ Γέρος ἔκανε στροφή:

Εἶναι λόγια πιὸ γρήγορα, τί ἄλλο εἶναι τὰ ποιήματα; Καταλαβαίνεις μὲ μιᾶς πίκρα καὶ λύπη. Ἄμα θὰ λογαριαστοῦνε οἱ δουλειῆς σωστὰ καθεμιὰ μὲ τὴν ἀξία τῆς, τότες θὰ δῆτε μὲ τὰ σωματεῖα Μεταφορῶν καὶ μείς ποὺ μεταφέρομε γρήγορα καὶ σίγουρα πολλὰ κι' ἄπιαστα λόγια νοήματα τῆς κάθε περίπτωσης. Τὰ διατηροῦμε κιόλας μὲ λίγα ἔξοδα.

— Τὸν ἀκούτε πάλι, μάς μπερδεύει, ἄμα πάρει θάρρος; φώναξε ὁ Χτίστης.

— Τὸ μπερδεμα εἶναι τῆς στιγμῆς ξανελέει ὁ Γέρος «δὲ βλέπεις νὰ βγαίνει καπνὸς ἀπ' τὰ κεφάλια μας, δὲ χτυποῦνε μηχανές, οὔτε σκεπάρνια δὲ βλέπεις καμιανῆς φωτιᾶς, ἀναλαμπή, οὔτε βουβὴ φωτιὰ ὅπως τοῦ καμινιοῦ νὰ πάρεις εἴδηση τῆ δουλειᾶ μας. Ὅμως τὸ κάθε ποίημα ψήνεται κουβαλιέται ἀπὸ μένα ὡς ἐσένα ὡς ἐκεῖνον, ἀπὸ κεῖνον πάλι σὲ μένα καὶ στὸν παρακεῖνο, ἓνα πάρε - δόσε ἀδιάκοπα καὶ τὰ ποιήματα.

Ὁ Γέρος ἔδειχνε τὸ στήθος του μὲ τεντωμένα δάχτυλα, ἔδειχνε καὶ τοὺς ἄλλους καὶ τὸ γιαλὸ καὶ τὰ βράχια.

— Τοῦ καθενὸς δουλειὰ εἶναι τὰ ποιήματα; τὸν ρωτᾷ ὁ Μορφωμένος.

— Τοῦ καθενὸς δουλειὰ εἶναι τὰ πορτοκάλια, τὰ παπούτσια; Εἶναι τέχνη μερικῶν καὶ τοῦ καθενοῦς ἀνάγκη καὶ τὸ παπούτσι καὶ τὸ φρούτο καὶ τὸ ποίημα.

Ὁ Δάσκαλος εἶπε πὼς ὁ ποιητὴς ὅμως δὲν παίρνει μέτρα σωστά, ἢ σοῦ φέρνει χειμωνιάτικα παπούτσια τὸ καλοκαίρι, ἢ τὸ ποῦμε κι' ἔτσι, τὸ χειμῶνα καλοκαιριανὰ πέδιλα, ἢ σοῦ φέρνει φρούτα ξυνὰ δὲν τρώγονται, ὁ συνάδελφος ὁ Χτίστης αὐτὸ θέλει νὰ μᾶς πει πὼς δὲ μᾶς κάνουνε...

— Θὰ σᾶς φορέσω παπούτσια μὲ φτερὰ καὶ θὰ σᾶς σηκῶνουνε, θέλετε δὲ θέλετε θὰ σᾶς ταξιδέψω χωρὶς ναῦλα, λέει ὁ Γέρος, θὰ γυρεύετε κι' ἄλλα.

— Πές μας κανένα λοιπὸν τώρα, εἶπε ὁ Μορφωμένος.

— Θὰ πῶ ἓνα βαπορίσιο, χάριν καὶ τοῦ φίλου ἐδῶ λέει ὁ Γέρος, ἔδειξε τὸν Κουτσὸ καὶ τοὺς εἶπε «τὸ βαπόρι ποὺ τρελλάθηκε».

I

Τρελλάθηκε τὸ βαπόρι τῆς γραμμῆς
τὸ ἑλληνικὸ τὸ παραφορτωμένο
γύρισε πίσω, ἰσάρισε σινιάλο:
— Ἐλάτε βγάλτε τοὺς ἐπιβάτες καὶ τὶς μπανάνες
ὁ καπετάνιος μας πιά δὲν ταξιδεύει
ὅσο χορεύουνε στὸ οὐζάδικο ἐκεῖνο,
ποῦχουνε τ' ἀγαλματάκι πάνω στὸ πιάνο
καὶ πρασινάδες γύρω - γύρω τοὺς καθρέφτες
οἱ δυὸ Σαμλίδισες ἀδελφές.

II

Χαρὲς καὶ γέλοια λοιπὸν στὶς ἀποβάθρες

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

χαμάληδες καὶ πουλητάδες περιμένουνε
μὲ τὰ πανέρια σηκωμένα
ὡς κι' οἱ τελωνοφύλακες ἀλαλάζουνε
γιὰ τὸ παράξενο περιστατικὸ
ὅλοι θ' ἀκολουθήσουνε συνοδία
μπρὸς - μπρὸς ἕνας περίψηλος τυφλὸς
προφήτης ζητιᾶνος τῆς Νουβίας.

III

Μὰ ὁ καπετάνιος συζητᾶ μὲ τὸν ἀσυρματιστή:
— Τ' εἶναι κι' ὁ πράχτορας ποὺ μᾶς ὀρίζει;
Τρεῖς πῆχες χῶμα τοῦ πέφτουνε κι' αὐτουνου
καὶ τοῦ ἰδιοχτήτη μας τοῦ Χιώτη...
"Ἄν τοὺς ρωτήστε κι' αὐτοὶ δὲν ξέρουνε
ἀπὸ τίς δυὸ ἀδερφές, ἢ μικρὴ κι' ἀφράτη
ποὺ τίς χαρίζει κάποιος πασᾶς
ὅποτε τοῦ χορέψει κι' ἕνα παλάτι,
γιὰ ἢ κοκκαλιάρρα ἢ μεγάλη εἶναι πιὸ λάγνη;
Ἐγὼ θέλω μόνο νὰ μάθω,
δὲ θέλω ν' ἀποχτήσω, ἄς μάθω.
κι' ὕστερα πάλι θὰ σαρπάρομε

IV

Ὁ νέος ὅμως, μὲ λυπημένο ἀχείλι
θυμᾶται τὰ νησιά...
Θᾶχανε πιάσει τώρα Μήλο... ἄκαρπα, ὅλα, ὅμοια

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

μὰ μὲ τὴν ἀλάθευτη σειρά τους
μικρά, λίγο ἔλειψε νὰ τᾶχει σκεπασμένα
τῆς θάλασσας ἢ μουρμουριστὴ
καὶ μονοκόματη κοντυλιὰ
ὅμως κι' ἀθάνατα γλυτωμένα
πατήματα μὲ τὸ κουμπάσο μετρημένα
δίχως περισσέματα τῆς καρδιάς καὶ τῆς στεριάς.
Αὐτὸς κατάγεται ἀπ' τὶς Σποράδες, ἄλλο σύμπλεγμα...
Μὰ εἶναι ἴδια ἢ σοφία, ἢ λαχτάρα τους
τώρα κερώνει, κυττάζει τὶς ρεμέτζες,
δέσανε πάλι, πάλι ἐδῶ στὴν Ἀφρική.

ΥΙ

Καὶ κάτω στὰ μηχανοστάσια
γελοῦνε οἱ μουντζούρηδες: «Τί μάς μέλει;»
Ἐμεῖς, ὅπου μουντζούρα καὶ πατρίδα — ὅμως ὁ πρῶτος
ἔπρεπε νὰ δώσει, ὄχι νὰ κόψει
ὁρόμο τοῦ παποριοῦ
νὰ πατᾶ σὲ δυὸ καὶ τρία κύματα
ὄχι νὰ βουτᾶ καὶ νὰ μὴ βγαίνει ἀπ' τὸ λάκκο...»

ΥΙΙ

Λοιπὸν κανεῖς δὲν ξεμπαρκάρεῖ
δὲν κατεβάσανε οὔτε τὴ σκάλα
Τοῦ τρελλοῦ βαποριοῦ.

... σὰς ἄρεσε;

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Ὁ Κουτσὸς πετάχτηκε εἶπε πὼς ξέρει τὶς δυὸ Σαμλίδες, εἶναι μάνα καὶ κόρη δὲν εἶναι ἀδερφές, χορεύανε στὸ οὐζάδικο ἐνοῦς Σμυρνιοῦ στὴν Ἀλεξάντρια, ὅλα τοὺς φανήκανε ἀληθινά, λοιπὸν τοὺς εἶπε κι' ἄλλο βαπορίσιο, τοῦ «Πνιγμένου λουστρόμου».

Σὰ νᾶπεσε μιὰ κρικέλα, ἔγυρε
μονόπαντα τὸ ξεφόρτωτο βαπόρι.
Λοξὰ πηδᾶτε πρὶν σκάσει, θὰ μᾶς βουλιάξει
τὸ κύμα τοῦτο ποὺ κρεμάστηκε σὰ στραβὴ γλῶσσα
ὁ ἀγέρας ἔκοψε, ἢ θάλασσα φουσκώνει
ὅπως στὸ μπρίκι ὁ καφές,
ὁ τιμονιέρης δεμένος στὸ τιμόνι του φωνάζει:
Κουμπάρε μου ποῦ εἶσαι, δὲν ἀκούς;
ἐγὼ σοῦ βάφτησα παιδί, ἄχ σὲ πῆρε
κεῖνο τὸ κύμα ποὺ μᾶς κυνήγησε ἅμα ἔσκασε
μᾶς πῆρε δυὸ βάρκες, πῆρε καὶ σένα,
λουστρόμε μας ἀδικοπνιμένε;
— Μέρα Παρασκευή, ἄχ Κουμπάρε μου θυμήσου
σοφράνο ἀπ' τὴν Ἀντίμηλο
εἶδα τοῦ πάτου τὰ κατακάθια
ὅπως τραβηχτήκανε πήρανε φόρα τὰ νερὰ
κι' ἀπ' τὴ φόρα ἔγυρε δίπλα ἢ πλάση.
Πλαγιαστὰ τώρα βλέπω τὰ κατάγιαλα
ξεπλένεται τὸ χῶμα ὅπου ἔριχνα
σπόρους διαλεχτοὺς ἀπ' τὰ ταξείδια μου...
Μὲ τραβοῦνε γυναίκια κλάματα σὰ ρέματα

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ὅπου καὶ δίχως ν' ἀνασαίνω καλοτυχίζω
τῶν ἄκλαφτων τὸ ξένοιαστο πλέψιμο,
μὲ κλαῖνε τρεῖς κόρες καὶ γυναῖκα, χῶρια οἱ γειτόνισσες.
Καὶ τότες πιά θὰ καταλάβω πῶς ἔφταξα, ὅποτε θὰ δῶ
μόνο ἄγριους μαύρους ἀχινούς
ὄν ἀφίνουνε κανέναν αὐγωμένον πιό ξανθὸ
οἱ πεινασμένοι μας πατριῶτες — τότες κι' ἐγὼ
θὰ ξετρυπῶνω τὸ κεφάλι μὲ τὶς καλωσύνες
ὅπως κάτι μεγάλα καβούρια γιαπωνέζικα
φρύδια, μουστάκια ὅλα σωστὰ μὰ ζαρωμένα
μιὰν ἀπαλάμη κάβουρα
θ' ἀκούω κάτω ἀπ' τὶς πέτρες τοῦ γιαλοῦ
τοῦ συνοικισμοῦ μας τὰ φωνόγραφα...

... τοῦ συνοικισμοῦ τὰ φωνόγραφα... εἶπε ὁ Δάσκα-
λος, ἀναστέναξε.

— Ζωὴ κι ἡ δικὴ μας τῶν ναυτικῶν.. εἶπε ὁ Κουτσὸς, «ξέ-
ρεις ἄλλο;»

Ὁ Γέρος τοὺς εἶπε: "Ὅσα θέλετε ξέρω, ἂν τὸ ζητᾶ ἡ πα-
ρέα κάνω κι' ἄλλα. Λοιπὸν εἶπε καὶ τὸ «λυπημένο Βαπόρι».

Ἡ θλίψη ἐπηξε τὰ κύματα

"Ἐπεσε χάμω ἀγγελοκρούεται ὁ ναύτης στὸ τιμόνι

"Ἐβγα ἦλιε πιά υἱέπως μιλήσουνε

ἀπ' τὰ φιλιστρίνια οἱ ζωντανοὶ

νὰ καταλάβωμε πῶς δὲ μαρμάρωσε

ἀπ' τὴ λύπη τῶν πεθαμένων τὸ βαπόρι μας

πῶς κι' ἂν εἶναι ὁ οὐρανὸς συλλοησμένος

μᾶς πρέπει συλλοὴ καὶ λύπη...

Γιατὶ καὶ στὸ νησὶ ὅπου κοντεύομε

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Τούτο μ' ἓνα σύννεφο χλωρὸ

Ἐκ γεννητῆς σημάδι στὴν κορφή του
ὄσοι προσμένουνε στὸ περιθαλάσσιο
δὲν τὸ ξέρουνε δὲν τὸ ξέρουνε τὸ μυστικὸ.
πῶς θ' ἄρθει, μαζεύει δύναμη ἓνα κύμα
Μιὰ μέρα συννεφιασμένη καὶ θὰ μᾶς καταπιεῖ
Ἐμᾶς καὶ τὰ νησιά ποὺ ξέρομε
καὶ τὰ χωριά ποῦναι γραμμένα στὶς πλαγιές
τὶς ἀπάτητες ἀμμουδίτσες
μόνο τὸν ἥλιο ξέρουνε ἄχ θὰ βουλιάξουνε κι' αὐτές
καὶ τὰ σπίτια καὶ τὰ τζάκια κι' ὁ καπνὸς τους
ὄλα θὰ λείψουνε καὶ καρποὶ, καὶ ζωντανὰ
ὄσα ξέρουνε οἱ νοικοκυραῖοι συνήθια καὶ γνωμικὰ...
Φαίνονται στὸν πάτο ἀπὸ τώρα βουνίστιες ραχοκοκκαλιές
κι' ὅσες δὲ φαίνονται πιὸ πολλές..
Πῶς λοιπὸν σὰ βαπόρι νὰ χαρῶ;
Κυλοῦνε τὰ δέντρα σ' ἄπατα νερὰ βγαίνουνε τὰ φύκια
(στὸν ἀφρὸ

σὰ βαπόρι ἐγὼ ποτέξ δὲ θὰ χαρῶ
καὶ στὸ λιμάνι ὅπου θὰ φτάσω
μπροστὰ σὲ τάφο θ' ἀράξομε νωπὸ
μοιρολόγια θ' ἀκούσω καὶ θὰ πῶ
βαπόρι λυπημένο φέρνω
μιανοῦ μονάκριβου ἀδερφοῦ καὶ μὸ
κι' ὄλωνε τῶν νεκρῶν τὴ λύπη
βαπόρι φορτωμένο ἐγώ, ἀργὸ
ποὺ ἔρχομαι τὸ χρόνο μιὰ φορὰ
ὄσα φυτρώσανε ἀπ' τὸ κορμὶ αὐτουνοῦ τοῦ νέου

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

τὰ κρίνα καὶ τὴν πίκρα του θὰ κουβαλῶ,
ὥσότου πιὰ δὲ θ' ἀρμενίζεται

ἢ χορταριασμένη θάλασσα...

—Καὶ τόντι λυπημένο, λέει ὁ Δάσκαλος

— Ἡ λύπη δουλεύεται καλὰ, καθὼς σκαλίζεται καλὰ τὸ
τάδε ξύλο, τὸ πυξάρι ἄς ποῦμε, λέει ὁ Γέρος.

Τελευταῖο εἶπε «Τοὺς κάβους»:

Συλλογιέμαι κάβους.

Στοὺς κάβους σώνουνται οἱ στεριές
ἀπὸ κάβους ἀρχίζουνε οἱ πατρίδες,
τοὺς κάβους ἔχουνε οἱ θαλασσινοὶ
σημάδια στὰ ταξίδια τους
ἀπὸ κάβο σὲ κάβο μετριοῦνται τὰ πελάγη.

Οἱ κάβοι ἔχουνε πλάτες ἀκατάδεχτες
μὰ τῶν πλευρῶν τους ὁ παραδαρμὸς δὲ σώνεται,
οἱ κάβοι κατεβάζουνε ἀγέρα ξαφνικὸ
ποῦ λύνει, κόβει τὰ σκοινιὰ μὲ χίλια δάχτυλα.
Οἱ κάβοι φουσκώσανε τὰ κύματα
καὶ τ' ἀντιμάμαλο ποῦ καταπονᾷ τὰ καράβια.
Στῶν κάβων τὶς σπηλιές συνάζονται
τ' ἀγερικὰ τῆς θάλασσας κι' ἀποτραβιοῦνται οἱ ἐρημίτες
στοὺς κάβους χτίζουνε φανάρια
οἱ τελευταῖες κοσμοφαντασίες τῶν πνιγμένων
στοὺς κάβους πέφτουνε ταξειδιάρικα πουλιὰ
ἐκεῖ παραμονεύουνε τουφέκια καὶ σκυλιὰ
πρὶν φτάξουνε τῆς Ἀφρικῆς τὸν ἡμερο χειμῶνα.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Κάμποσοι κάβοι στέκουνε ὀρθοί, μοναχικοὶ
ἄγκυρα δὲν ταράζει τὰ νερὰ τους
ἄλλοι σὰ γέροι τῆς ὑπομονῆς, καὶ πολυψαρεμένοι
ἕνα γενίκανε μὲ τὶς στεριῆς
οἱ ἄγριοι κἀνανε ὄνομα δικὸ τους:
Κάβο Μαλιᾶς, Κάβο Φονιάς, πολὺ βλαστημημένοι
Εἶναι οἱ κάβοι καὶ ζηλιάρηδες, δὲ σηκώνουνε καυκησιὰ
θὰ ξευτελίσουνε τὸν καπετάνιο ποὺ παινεύεται
πὼς τοὺς νικᾷ ἢ τέχνη του κι' ὁ μπούσουλας.
Οἱ κάβοι δὲ φελοῦνε καὶ δὲ σπέρνουνται
χαμόκλαρα φυτρώνουνε πάνω τους κι' ἀστιβιῆς
σὰν κεφαλῆς ἀσώματες
οἱ καιροὶ τοὺς γλεντοῦνε ὀλοχρονίς,
ἀργὰ καὶ ποὺ μιὰ καλωσύνη τοὺς κοιμίζει.

— Πήγαμε κι' ἤρθαμε πάλι στὴν ἐρημιὰ μας, εἶπε ὁ Δάσκαλος.

— Πᾶμε καὶ στὴ δουλειὰ μας, λέει ὁ Χτίστης, «ἄλλη φορὰ
θὰ μᾶς πεῖς πιὸ δικά μας, ἀκούς;

— Θὰ γίνουμε κι' αὐτά, γίνονται ὅπως τὸ κρασί στὸ βαρέλι,
τώρα ἐδῶ εἵμαστε πάνω στὸ βράσιμο τοῦ μούστου, εἵμαστε
πὲς ἐμεῖς, μούστος καὶ βαρέλι, βράζομε.

— Γλεντήσαμε καὶ χωρὶς κρασί, λέει ὁ Κουτσός.

Ἦστερα βούτησε ὁ ἥλιος μεσοπέλαγα, ἔπεσε ὁ ἀγέρας θάμ-
πωσε στεριὰ καὶ θάλασσα, χρύσισε τὸ μεσοφεγγάρι, βγαίνουνε
τ' ἄστρα, ὁ λαὸς τ' οὐρανοῦ, ὁ ἀλογάριστος. Οἱ ἐξόριστοι μεί-
νανε λίγη ὥρα ξαπλωμένοι πάνω στὴ γῆς τὴν ξερή, ἐκεῖ ποὺ τοὺς
ἔφερε ὁ ἀγώναις της, ἔπειτα κατεβήκανε.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Μιά φορά ρωτήσανε τὸ Γέρο, πότε ἀνεκατώθηκε στὸ κί-

— Εἶχαμε ἀκουστὰ γιὰ «ἐπανάσταση Κοινωνική», «ἀδελφωσύνη τῶν λαῶν», τ' ἀκούγαμε ὅπως ἀκούς τὰ βαπόρια ποὺ σφυρίζουνε δὲν εἶσαι ὅμως γιὰ ταξείδι. Πρώτη φορά εἶδα συναγμένες ἐργάτισσες, κάνανε ἀπεργία μπρὸς στὸ καπνομάγαζο. Γιὰ τὸν ξεμαλλιασμὸ τους στενοχωρέθηκα. Ὑστερα βλέπω σὲ παράθυρο ψηλὸ δυὸ ἀτσαλάκωτους, τ' ἀφεντικά, στραβογελοῦνε — τότες σβουρίζανε πέτρες, σπάσανε τζάμια, πέσανε οἱ χωροφύλακες χτυποῦνε κοντακιές, κλωτσιές, σέρνουνε χάμω γυναικεῖα κορμιά, ἓνας ἡλικιωμένος καπνεργάτης στριγγλίζει: «μὴ τὶς ἀδερφές σας» κλωτσῶ κι' ἐγώ, κουτουλῶ, μὲ γονατίζουνε, τοὺς μένει τὸ ποκάμισό μου στὰ χέρια. Αὔριο οἱ ἐφημερίδες τὰ γράφουνε ἀνάποδα «ἐπετέθησαν ταραχοποιαὶ στοιχεῖα». Τότες εἶπα τόσα ὅπλα, τόσα ψέμματα πῶς παλεύονται; Ἐπιασα φιλίες μὲ διαβασμένους, ἓνας φοιτητῆς ποὺ παραθέριζε μᾶς εἶπε πολλά, ὅποιος θέλει νὰ μάθει μαθαίνει. . .

Ἐπειτα ξεπέσαμε. Ὁ πατέρας μου εἶχε ταβέρνα, χουβαρντᾶς, στὸ καιρό του ὅλοι τὸν κλέβανε. Ἐνα ψαράκι ζαλισμένο μπορεῖ καὶ νὰ γλυτώσει ἂν πέσει καταμεσίς σὲ σκυλόψαρα, ὁ καλόκαρδος μέσα στὴν Κοινωνία τούτη δὲ γλυτώνει, λοιπὸν ξεπέσαμε. Παράτησα τὰ γράμματα. Ἦμουν ὅμως πιὰ ἰδεασμένος, πὲς πῶς βαστῶ πιὰ γιαλὶ τὰ φέρνω κοντὰ ὅλα, καθαρὰ, τὰ δικά μας συμφωνοῦνε μ' ὅσα γράφουνε τὰ βιβλία γιὰ ἐκμετάλλευση, γιὰ δίκιο τῶν ἐργατῶν.

— Ὅσα λὲς ἐσὺ δὲ μοιάζουνε μ' αὐτὰ ποὺ γράφουνε τὰ βιβλία.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

— Εἶμαστε πολὺς κόσμος, πολλὲς οἱ γλῶσσες . . . χῶρια τὰ ποιήματα.

— Ἐδῶ δὲν προλαβαίνομε τὴν ἴσια γλῶσσα τῆς Ἐπιστήμης ἐσὺ κλωθογυρίζεις . . .

— Ὁ δρόμος μᾶς κλωθογυρίζει θέμε δὲ θέμε, δὲν εἶναι ὀλόϊσιος. Ἡ ἐπιστήμη πρώτη κι' οἱ πρωτεργάτες της. Καὶ μεῖς ἀπὸ κοντὰ - κοντὰ παλεύομε, παθαίνομε τὴ σαρκώνομε, τὴν πᾶμε καὶ μᾶς πάει, καταλάβατε;

— Ἄς ποῦμε πῶς καταλάβαμε . . . λέει ὁ Χτίστης, τί δουλειὰ ἔκανες;

— Ἐκανα πολλὰς δουλειάς, ἔκανα καὶ μὲ τὰ βαπόρια. Ἐκανα καὶ ποιήματα, μὲ τραπεζώνανε κιόλας χάρι στὰ ποιήματα. Τύχη μας καλὴ δὲν σ' ἀφίνουνε οἱ διῶχτες νὰ ξενοιάσεις, μὲ στείλανε πρώτη ἐξορία γιὰ ἓνα ποίημα ποὺ εἶπαμε στὴν ταβέρνα μας, πολὺ τὰ κατατρέχουνε . . . Μὰ ὅπου κι' ἂν μᾶς στείλουνε ξέρομε πιά ἐμεῖς τὸ πῶς καὶ τὸ γιατί, ὀλοένα βλέπομε καὶ μαθαίνομε τὸ δίκιο.

Κι' ἐδῶ κάθομαι βλέπω, μαθαίνω, κοντινὰ καὶ μακρινὰ .

Τώρα ἀκούμπησε ὁ Γέρος τὸ κούτελο στὴν ἀπαλάμη του ἀνάστροφα, τὸ συνήθιζε ἅμα ἔτρεχε ὁ νοῦς του:

Βλέπω τὴν Πολιτεία τους τὴν ἔξοχη στάσιμη καὶ στημένη ἀνάποδα.

Πῶς φαίνεται τὸ στάσιμο καὶ τ' ἀνάποδο;

Ἀναλόγως τί χρειάζεται καὶ δὲ γίνεται, γνωρίζεται, γνωρίζεται τὸ στάσιμο.

Ἀναλόγως τί δὲ χρειάζεται καὶ γίνεται γνωρίζεται τ' ἀνάποδο.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ἔργα καὶ νόμοι τῆς Πολιτείας μὰ κι' οἱ ἀρετὲς καὶ τὰ γράμματα κι' ἡ σοφία τῆς στηρίζουνε αὐτοὺς ποὺ ἔχουνε καὶ σ' αὐτοὺς στηρίζονται.

Ὡς ἐκεῖ ποὺ συμφέρει τοῦ ἐφοπλιστῆ ταξιδεύουνε τὰ βαπόρια τῆς.

Ὡς ἐκεῖ ποὺ συμφέρει τοῦ βιομήχανου δουλεύουνε τὰ ἐργοστάσια.

Ὅσο συμφέρει στὸ μορφωμένον θὰ μορφωθεῖ ὁ ἀμόρφωτος.

Ὅσο συμφέρει στὸ φιλόανθρωπο θὰ βρεῖ ἔλεος ὁ ἄνθρωπος. δηλαδή:

Ὅτι συμφέρει κι' ὅσο συμφέρει στοὺς λίγους ποὺ ἔχουνε, δὲ λογαριάζεται ὅτι συμφέρει στοὺς πολλοὺς ποὺ δὲν ἔχουνε κι' εἶναι ἀμέτρητοι.

Βλέπομε, βλέπομε ἢ ψυχὴ μας βάρυνε.

Σηκώνεται ὁ Γέρος καὶ βηματίζει ἀργὰ σὰ νὰ μετρᾷ τὸ πεζοῦλι του, πιάνει ἐκεῖνα τὰ μισοτραγουδισμένα λόγια ποὺ τὰ λέει «πατήματα» καὶ πᾶνε μὲ τὰ βήματα:

Κι οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας γράφουνε τοὺς πολίτες ἴσους, ἴσοι φτωχοὶ καὶ πλούσιοι, γραμματισμένοι κι' ἀγράμματοι.

Ποὺ ὥστόσο ἄνισα τρῶνε καὶ δουλεύουνε, ἄνισα ξεκουράζονται ἄρα λοιπὸν ὁ ἴσιος νόμος σὲ ἄνισοὺς πολίτες μένει κουτσὸς, ἄνισος.

Ὅπως τὰ ἴσια παπούτσια σ' ἄνισα ποδάρια κάνουνε κουτσὸ βάδισμα.

Ὁ φτωχὸς κι' ἀγράμματος τέλος - τέλος στέκει μπροστὰ στὸ Νόμο, καὶ στὸ δικαστῆ ὅπως καὶ μπροστὰ στὸ φλυτζάνι ποὺ

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

τοῦ ρίχνει καμιά καφετζού, τόσο ἐλπίζει καὶ φοβάται, τόσα ξέρει καὶ δὲ ξέρει τὸ Νόμο καὶ τὸ δίκιο του.

Μὰ καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰ λόγια τῆς Πολιτείας, θέατρα, βιβλία, σχολεῖς, ἐφημερίδες, ράδια ὡς ἐκεῖ πού συμφέρει στοὺς λίγους φωτίζουνε καὶ μιλοῦνε, θολώνουνε καὶ σωπαίνουνε.

Δίχως συνάρτηση μὲ ὅτι συμφέρει στοὺς πολλοὺς δηλαδὴ ἀχρεΐαστα.

Ἡ κι' ἀνούσια, δίχως συνάρτηση πάλι μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν πολλῶν πού ἔχουνε οὐσία σκληρή, ἀρα δυὸ φορές ἀσυνάρτητα καὶ ἀχρεΐαστα.

Λοιπὸν πληθύνανε παρὰ φύση στὴν Ἐξοχη Πολιτεία τους ὅλα τ' ἀχρεΐαστα καὶ τ' ἀνούσια, ὅσα βολεύουνε λίγους, ζημιώνουνε πολλοὺς.

Κι' ὅτι ἀχρεΐαστο κι' ἀνούσιο λογίζεται ἀρετὴ, ὅτι δὲν ταράζει τὸ βολικὸ συμφέρον τῶν λίγων.

Ξανακάθισε ὁ Γέρος:

Ὅπου χρειάζεται ἀλληλεγγύη καὶ συνείδηση κοινὴ, αἴσθησις τοῦ κοινοῦ καλοῦ καὶ γνώσις του σὲ βάθος καὶ σὲ μάκρος, κόβεται καὶ χωρίζεται ἄτομο πρὸς ἄτομο, μιὰ - μιὰ συνείδησις, μιὰ - μιὰ αἴσθησις τοῦ καλοῦ ξεχωριστή, μετριέται λοιπὸν κι' ἡ ἐλευθερία κι' ἡ ἀρετὴ, μὲ τὸ κοντό, ἀτομικὸ σκοινὶ πού χωρίζει ἀνθρώπους, τοὺς μπεδικλώνει, δὲν ἐνώνει.

Τέτοια ἐλευθερία κι' ἀρετὴ ἀτομικὴ δέχονται στὴν κοινωνία καὶ στὴν πολιτικὴ, δὲν τὴ δέχονται ὅμως στὸ ποδόσφαιρο.

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Κι' ὅπου χρειάστηκε συμπαράσταση ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς, χρειάστηκε πράξη γρήγορη κ ο ι ν ἢ μπρὸς στὸ μεγάλο ἐχθρὸ τὸ φασισμό εἶδαμε τὴν ἀ μ ε ρ ὀ λ η π τ η πολιτική, συμπαράσταση δηλαδή στὸν πάνοπλο, ἄνομο δουλωτῆ, καταδίκη τοῦ λαοῦ ποὺ πολεμᾷ χωρὶς ὄπλα.

Ὡς κι' ἡ Σ ο φ ί α τῆς Πολιτείας μ ι σ ἦ, λογαριαῖστε:

Πόση σ ο φ ί α χρειάζεται καὶ βρίσκεται γιὰ τὸν Ἡλεκτρικὸ Σταθμὸ ποὺ τὴ φωτίζει καὶ τὴν κινᾷ πλουτίζει τοὺς λίγους τῆς, πόση σοφία χρειάζεται ὅμως δὲ βρέθηκε, οὔτε μὲ τὸ νοῦ δὲν τὴ βρίσκουνε γιὰ δίκαιη ἀμοιβὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ Σταθμοῦ καὶ μοιρασιὰ τοῦ πλούτου ποὺ προσφέρει ὁ Ἡλεκτρισμὸς δίκαιη καὶ γιὰ τοὺς πολλοὺς τῆς Πολιτείας, γιὰ ὅ λ ο υ ς.

Τέλος - τέλος πόσοι σοφοὶ τῆς Πολιτείας, ὑπηρετοῦνε τὸ ἔ χ ε ι καὶ πόσοι τ ἦ ν ἀ ν ἔ χ ι α;

Μιὰν ἐπιστήμη μόνο λογαριάζει σωστὰ τὴν ἀ ξ ί α τῆς δουλειᾶς τοῦ ἀνθρώπου, δίκιο καὶ χρέος γιὰ ὅ λ ο υ ς.

Αὐτὴ σπουδάζομε καὶ μεῖς καὶ τὴν πληρώνομε, μᾶς ξύπνησε, ἀφουγκραστήτε τὴ παντοῦ βουῖζει

ἅμα ἡ θάλασσα σωπαίνει ἀκούγεται κόκκινο μελίσσι,

ἡ ξυπνημένη ἀργατιά, ἡ ξυπνημένη ἀγροτιά,

καινούργιο δίκιο τρυγᾷ...

ἔφεξε ἡ Ἀνατολὴ ἀντίφεξε ἡ Δύση...

Φύγανε ἡ συντροφιά κι' ἐκεῖνος ἀκόμα ἔλεγε.

Ἐνα μεσημέρι, φάνηκε ἀνοιχτὰ ἕνας ψιλὸς καπνός. Βράδυασε, νύχτωσε καὶ σὰν ἔφεξε φάνηκε πιά πολὺ κοντὰ ἕνα πε-

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

βραματάκι, που ἦτανε τὸ φορτίο του ἀσβέστης καὶ βράχηκε, ἀναψε, ὅπως μάθανε ὕστερα, τώρα πάλευε νὰ πέση γιὰ τὸ κουπιὰ. Μιὰ τὸ πετούσε τὸ κύμα ψηλὰ κι' ἔτρεμε, τρέμανε τὰ κουπιὰ του κοντὰ δεκανίκια, μιὰ ἔπεφτε ἀκυβέρνητο στοὺς ἀφρισμένους λάκκους. Πάλεψε, πάλεψε, ὡς ἔπιασε τὸ Μεσόκαβα ἀνασηκώθηκε ἡ πλώρη του, ἔπειτα μπρουμήτησε καὶ βούλιαξε. Ἀπ' τὴν πρύμη πέσανε στὴ θάλασσα τρία κορμιά, φτάσανε ὄξω τὰ 2, ἓνας Καπετάνιος Καλυμνιὸς κι' ὁ ναύτης του Καριώτης. Ὁ γυιὸς τοῦ καπετάνιου ὅπως ἔδωσε βουτιὰ εἴτε βράχο τοῦ πάτου ἢ εἴτε ἄλλο φόβισμα θαλασσινὸ δὲν ξανάβγε πάνω.

Οἱ νησιῶτες ντύσανε τοὺς ναυαγούς, οἱ ἐξόριστοι τοὺς δώσανε 2 μέρες συσσίτιο. Ἄμα πέρασε τὸ βαπόρι ἔφυγε ὁ ναύτης. Ὁ ἀπαρηγόρητος Καπετάνιος ἤθελε νὰ βρῆ τὸ παιδί του γιὰ ταφή, περίμενε πότε θὰ τὸ βγάλῃ ὄξω ἢ θάλασσα, λογάριαζε τὶς μέρες, παρατηροῦσε τὰ ρέματα σὰ νὰ περίμενε ζωντανό. Στὶς τόσες μέρες ἔβγαλε ἡ θάλασσα ἓνα κορμάκι καταφαγωμένο, ἀκέφαλο, τὸ θάψανε. Ὁ παπὰς εἶπε τρισάγιο καὶ στὸ περιθαλάσσιο γιὰ τὸ κεφάλι. Ὁ Καπετάνιος ὅμως δὲν ἔφυγε οὔτε μὲ τ' ἄλλο βαπόρι, οὔτε μὲ τὸ παράλλο, δὲν ἤθελε πιά ἢ καρδιά του σπίτι καὶ δικούς, ἄφησε γένια κι' ἀνεβοκατέβαινε ἀπὸ τὸ Μοναστηράκι που ἦτανε τὸ κοιμητήρι στὸ γιὰ τὸ δυὸ φορὲς τὴ μέρα, πήγαινε καὶ γύριζε.

Καὶ μιὰν αὐγὴ ὁ Καπετάνιος αὐτὸς πέρασε μπρὸς ἀπ' τὸ πεζοῦλι τοῦ Γέρου. Ὁ Γέρος τὸν καλημέρισε καὶ τράβηξε μαζί του νὰ τὸν συντροφέψει.

Λοιπὸν ἀνηφορίσανε μὲ τὰ πρωῖνὰ σύννεφα τοῦ πελάγους καὶ μὲ τὶς μυρωδιὲς τοῦ βουνοῦ. Μὲ κάθε βῆμα ἢ θάλασσα μεγά-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

λωνε, προβάλανε και τ' άλλα νησιά μακρουλά, μυτερά, όλα ένα χρώμα πριν τὰ πάρη ὁ ἥλιος.

Μπαίνουνε ἀπὸ μιὰ μισοχαλασμένη πορτάρια στὸν περιτοιχισμένον αὐλόγυρο. Ἐκεῖ τ' αὐτιά τους σὰ ν' ἀδειάσανε, κόπηκε ἡ βουή τῆς θάλασσας. Λίγος τοῖχος ἀσβεστομένος, ἄσπριζε φέγγανε δυὸ παραθυράκια, ἓνα γύρω καμάρες και σκάλες ἐρείπια κι' ἡ ἐκκλησιὰ στὴ μέση χαμηλὴ μὲ 8 κουμπέδες. Δίπλα μιὰ στέρνα κι' ἓνας ξεχασμένος κουβάς. Ὅπου λιγώθηκε ὁ Γέρος ἀπ' τὴν ἡσυχία κάθησε στὸ σκαλοπάτι τῆς στέρνας, εἶπε ἄς μὴν ξημερώσει γρήγορα. Ἦρθε κι' ὁ Καπετάνιος κάθησε, δυὸ ἀμίλητοι ἄντρες μαλακωμένοι. Πρὶν φέξει χτύπησε μιὰ καμπανίτσα, παρουσιαστήκανε κατὰ σειρά μιὰ πολὺ Γρηὰ και γελαστὴ κι' ἄλλες δυὸ γριὲς ἀγέλαστες βαρειὰ κουκουλωμένες. . . . Ἡ γελαστὴ γρηὰ πλησίασε και τοὺς ρώτησε ἂν εἶναι ξένοι, τοὺς κάλεσε νὰ κοπιᾶσουνε στὸν ὄρθρο.

Ἡ ἐκκλησιὰ δίχως παπᾶ, ἔψελνε ἢ πολὺ Γρηὰ οἱ ἄλλες διαβάζανε τὰ γράμματα. Τὰ κόκκαλα τῆς πολὺ Γρηᾶς ἐκεῖ ποὺ θαρροῦσες πὼς θὰ σκορπίσουνε τὰ μάζευε μπρὸς στ' ἀναλόγιο κι' ἔψελνε ἢ φωνὴ τῆς παθητικιά, βούϊζε ὁ τροῦλος. Και πάλι ἔπεφτε σὰν τὸ πανὶ τῆς βάρκας ἅμα κοπεῖ ὁ ἀγέρας. Οἱ ἄλλες ἀναστενάζανε πότε - πότε ὅπως τὸ παγῶνι ἀνοίγει τὰ φτερά. Κατεβαίνουνε ἀπ' τὰ στασίδια, κάνουνε μετάνοιες, κάθε μιανῆς ὁ τόπος μετρημένος μὲ τὸ κούτελο και μὲ τὰ γόνατα. Ὡσπου ὁ ἥλιος ἔκρουσε τὸ στενόμακρο παραθυράκι, στὴν αὐλὴ πιάσανε κουρκουλίζανε περιστέρια, πάνω στὴ στέρνα γύριζε σιγὰ - σιγὰ ὁ ἴσκιος ἐνοῦς δέντρου, μιανῆς τζιτζιφιᾶς, «. . . ἀπὸ ποιανῆς φυλακῆς τὸ παραθυράκι ἔβλεπα ἓνα παρόμοιο κλωνάρι. . .» συλλογίστηκε ὁ Γέρος, μὰ ὁ γοῦς του δὲν τὸν βοηθοῦσε, σκορποῦσε.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Γέλος οί Γρηές πήρανε τούς δυο έπισκέπτες στο 'Ηγουμενείο, τούς φιλέψανε μελόπητα χλωρή και μύγδαλα. Τούς εΐπε ή γελαστή Γρηά σαν περιποίηση και την ιστορία του Μοναστηριού: πώς ήτανε άλλοτες πολυ πλούσιο, πώς ή Μικρή Καμπάνα ήρθε παλεύοντας από μέρος χριστιανικό της 'Ανατολής και μέσα δυο αναμένα κεριά, πήρε την άνηφόρα ως εκεί που ήθελε να χτιστή το καμπαναριό, δυο φορές το χτίσανε, σε ψήλωμα όμως έπεφτε, ή καμπάνα δεν ήθελε πια να βλέπει θάλασσα, όνειρεψε το παιδι του άρχιμάστορα τώρα εκεί που κρέμεται δεν την βλέπει. Κι' ή Μεγάλη Καμπάνα είναι δωρεά ενός ροβιθέμπορου απ' την 'Αλεξάντρια, ή καταγωγή του απ' το νησι τουτο, πολυ πλούσιος. 'Ο Καπετάνιος πήγε στο Κοιμητήρι και γύρισε, συμφωνήσανε του παραχώρησε ή Γρηά ήγουμένισσα στον όξω περίβολο ένα μισοερείπιο, εμεινε πια εκεί να τούς φυλάει καμια δεκαρια κατσικια, να μην ξαναδη κι' αυτος θάλασσα. 'Ο Γέρος γύρισε μονάχος.

Κατεβαίνοντας το μονοπάτι έλεγε:

— Στο βουναλάκι τουτο καθεμια ώρα τους ψαλμένη
κι' ένα κοκκαλάκι έδω μ' ευχες μπαίνει στη γης
κι' ή έρημια έδω συντάχτηκε με τάξη
χαμόκλαρα, λιθάρια, σερπετα και πουλια περαστικα
ως και τα σύννεφα ξέρουνε ωρες και μερες
καθημερνες και Κυριακες, μεγάλη και μικρή καμπάνα...
Μα εγω γυρίζω στο γιαλο εκεί άψαλτα πάθη
έκει σταυρωτης ο χριστιανός,
ποδάρια μου μη σταματάτε, περπατάτε.

Κατέβηκε, κύτταξε τον ήλιο που ειχε ψηλώσει ως δυο κον-

ταριές, συλλογίστηκε πόσο μακριά και γρήγορα πήγε, ήρθε. Τράβηξε κάτω του δόσανε πρωϊνὸ ρόφημα. Ὅμως δὲν τοὺς ἄρεσε ἅμα εἶπε γιὰ τὸν περίπατο.

— Σ' ἄρεσει πολὺ νὰ γυρίζεις...

— Ἡ δουλειὰ μου τ'ἔχει νὰ γυρίζω.

— Κι' ὄλο ἄκρι - ἄκρια.

— Στὶς ἄκρι - ἄκριες καὶ στὴν κόλληση κρίνεται κι' ἡ μέση.

Ἐκεῖνες τὶς μέρες πάλι τοὺς ήρθε εἶδηση πὼς ἓνας καλὸς σύντροφος πιάστηκε, τὸν παιδέψανε καὶ πέθανε.

Λοιπὸν ἔπεσε λύπη μεγάλη στὴ συντροφιά μπήκε μέσα στὴ μέση ὁ θάνατος. Ὁ Δάσκαλος ήρθε εἶπε στὸ Γέρο τὴ θλιμμένη εἶδηση, ρώτησε αὐτὸς ποιὸς σύντροφος πέθανε.

— Ὁ Λύσσαντρος.

Ὅπου ὁ Γέρος ἔγυρε πίσω σὰ χτυπημένος: «κρίμα - κρίμας τὸν ἀγωνιστή», Κι' ὁ Δάσκαλος ρώτησε πὼς τὸν γνώριζε κι' ὁ Γέρος εἶπε: «Ὅλους τοὺς γνωρίζω».

Εἶχε πιαστεῖ ὁ Λύσσαντρος μ' ἄλλο ὄνομα, σ' ἐπαρχία, τὸν ὑποψιαστήκανε πὼς ἦτανε στέλεχος, τὸν βασανίσανε δὲν τοῦ πήρανε λόγο, τὸν βασανίσανε πέντε μερόνυχτα, κέρδισε καιρὸ νὰ κρυφτοῦνε ἄλλοι. Ἐπειτα τὸν ἀφίσανε νὰ τὸν παρακολουθήσουνε μὰ ἦτανε σακατεμένος, μπήκε σὲ Νοσοκομεῖο πέθανε, δὲν ξέρομε καὶ ποῦ τὸν θάψανε, μὲ τὸ ψεύτικὸ του ὄνομα.

Δακρύσανε γιὰ τὴν τόση ταπεινὴ παλληκαριά...

— Πάει, πάει καὶ τόση μόρφωση, θησαυρός... λέει ὁ Δάσκαλος, θὰ μᾶς πείς ποτὲς Γέρο καμιὰ παρηγοριὰ καὶ γιὰ τὸ θάνατο;

Ὁ Γέρος ὅμως τοῦ ἀντιμίλησε πρώτη φορὰ θυμωμένος:

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

—³ Ἄσε τὴ λύπη μας σωστή... βρίσκεται σὲ τίποτα ποτέ ἄκέρια παρηγοριὰ σὰν ἄκέριο καρβέλι; Καὶ πιὸ καρβέλι χορταίνει μιὰ γιὰ πάντα; Μήτε καλὸ βρίσκεται μιὰ γιὰ πάντα, μήτε παρηγοριὰ. Μὴν πεισματώνεσαι σὰν παιδὶ μπροστὰ σὲ πόρτες ποὺ δὲν ἀνοίγουνε, σήμερα μὴ ζητᾶς ἄλλο τίποτα παρὰ μόνο λύπη.

Κι' ἔφυγε ὁ Δάσκαλος.

Ἄλλη μέρα ποὺ ἀνοίξανε συζήτηση γιὰ θάνατο, ἔβαλε ὁ Γέρος καὶ τὸ θάνατο κοντὰ σὲ κάθε ἄλλο τύραννο ποὺ μᾶς τυραννᾷ καὶ παλεύεται:

—Σ' ἔδιωξα τὶς προάλλες Δάσκαλε, ἦρθες νὰ πιάσωμε οἱ δυὸ μας τὸ θάνατο σὰν κανένα μεγάλο ψάρι στὰ δίχτυα τοῦ λογισμοῦ μας, καὶ νὰ γλυτώσωμε τάχα τὸν πόνο του. Μὰ δὲ βρίσκεται γλυτωμὸς στὸ φόβο καὶ στὸν πόνο ποὺ ἔχει ὁ θάνατος. Αὐτὴ καὶ μόνη τὴ γνώση ἀπόχτησα: φοβοῦμαι καὶ πονῶ ἄλογα-ριαστα, οὔτε στιγμή δὲν τάρνιέμαι, δὲν ἀρνιέμαι οὔτε στιγμή τὸν πόνο τοῦτον ποὺ εἶναι τῆς ζωῆς. Ὅπως κι' ἢ γλύκα της, περπατῶ μὲ τὴ γλύκα καὶ μὲ τὴν πίκρα, πότε κοντὰ στὴ ζωὴ καὶ πότε στὸ θάνατο, ὅπως κάτι δρόμοι περνοῦνε πότε δίπλα στὴ θάλασσα καὶ πότε μεσόγεια.

Μὲ τὸν πόνο ἐνοῦς πνιμένου ἀγοριοῦ κι' ἐνοῦς ἀκριβοῦ συντρόφου.

Καὶ τώρα μᾶς τράβηξε πολὺ κοντὰ του ὁ θάνατος. Ὅμως τὸ διπλό μας μερίδιο τὸ λαβαίνομε εἶναι τῆς ζωῆς ὅσο εἴμαστε ζωντανοί, ἄς εναὶ σήμερα πικρὸ μερίδιο τῆς λύπης.

Μετροῦμε τὸ θάνατο μὲ τὸν πόνο μας ποὺ εἶναι μεγάλος καὶ τὸ μεγάλο φόβο μας, δηλαδὴ μὲ τὸ δικό μας μέτρος, μέτρο τῆς ζωῆς καὶ στὸ θάνατο. Ἄπ' τὸ φόβο καὶ τὸν πόνο τῶν ζωντα-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Νῶν δοξάστηκε κι' ὁ θάνατος, τὸν εἶπανε παντοδύναμο.

Μὰ πόση δύναμη χρειάζεται για νὰ καταλυθεῖ ἕνας ζωντανός;

Ἕνα κομάτι ἀτσάλι, ἕνα γιαλί, μιὰ πετριά, μιὰ κοντακιά, ἕνας παγωμένος ἀέρας για μιὰ στιγμή μᾶς καταλεῖ.

Παραπάνω δόξα δὲν τοῦ ἀξίζει ἀπ' ὅτι ἀξίζει ἕνας παγωμένος ἀέρας, μιὰ κοντακιά, μιὰ πετριά, ἕνα γιαλί, ἕνα κομάτι ἀτσάλι.

Ἡ δύναμή του τέλος - τέλος δὲν ξεπερνᾷ τὴ δύναμη ἐνοῦς χωροφύλακα ποὺ φοβερίζει ἄπραγους χωριάτες κι' ἀπὸ φόβο ἐκεῖνοι τὸν δοξάζουνε.

Ἀπ' τὴ λίγη μας γνώση μεγάλωσε τὸνομά του.

Ἀπ' τὰ δικά μας ζωντανὰ στόματα μικραίνει, μεγαλώνει, φαίνεται ἢ κρύβεται μέσα στὴ ζωὴ. Στὸ δικό μας χτήμα ἢ κάθε πηγὴ θλιμμένη καὶ περίχαρη.

Ἄν τοῦ δόσομε παραπανήσια δύναμη θὰ μᾶς καταπατᾷ τὴ ζωὴ ὁ θάνατος καὶ τύραννός μας.

Ἐξάλλου ὁ θάνατος δὲν εἶναι μόνο θλίψη καὶ φόβος, δὲν εἶναι μόνο τέλος εἶναι κι' ἀρχή.

Ἔχει οὐσία διπλή, ὅσο ἢ ζωὴ κι' ὁ θάνατος.

Θέλει διπλὴ γνώση κι' αἴσθησι, διπλὴ οὐσία ἢ δύναμη κι' ἢ ἀδυναμία του.

Μὴν εὐκολύνομε τὸν τύραννο στὴν τυραννία του, τὸ θάνατο.

Ἄν θέλει περισυλλογὴ ὁ θάνατος, θέλει ἄλλη τόση κι' ἢ ζωὴ

Ἄν εἶναι ὁ θάνατος μυστήριό μεγάλο, μυστήριο κι' ἢ ζωὴ.

Ἀνάμεσα στὰ δυὸ κοιμούμαστε, ξυπνοῦμε.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Τώρα φέρνω στὸ νοῦ μου τὴν ὄψι τοῦ Λύσσαντρου...

Ὅποιος τὸν θυμάται ἄς πεί, ἄχ μὲ τὴν πίκρα τοῦ χαμοῦ του ἄς πεί τὴ σοβαρὴ του χάρη.

Τὸ χαμόγελό του στὸ δικαστήριό μπροστά. Τὰ ψέμματα σὰ βρωμόμυϊγες πετοῦνε ὅσο μιλοῦνε οἱ ψευδομάρτυρες. Ἀρχίζει ἐκεῖνος καὶ μιλά σκορποῦνε τὰ ψέμματα. Σκύβει τὸ κεφάλι ὁ δικαστής, ἡ ἀλήθεια λάμπει, λάμπει ἀτόφιο μάλαμα. Καὶ θὰ πληρωθεῖ ἀκριβὰ.

Τὸν εἶδα τελευταία φορὰ στὴν ἀπεργία τῶν λιμενικῶν, ἦρθε ἡ Ἀσφάλεια στὸ Κέντρο μας στὸν Πειραιᾶ τὸν κατεβάσανε ἀπ' τὸ βῆμα, τοῦ βάλανε τὶς χειροπέδες, τὸ στόμα του λίγο στραβό, κατάλαβε πῶς τὸν πουλήσανε, πάλι μᾶς πουλήσανε οἱ ρεφορμιστές, ἄχ πίκρα τῆς προδοσιᾶς φαρμακωμένη.

Τώρα ἡ λύπη ἔφερε πάλι τὸ σύντροφό μας κοντά.

Τώρα σὲ λυπημένο καθρέφτη στὸν πόνο μας ἡ ὄψη του πάλι λάμπει, ξυπνᾶ καρδιὲς τὶς περπατᾶ, ἡ λύπη μας ἡ ζωντανὴ ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς τὸν περπατᾶ καὶ δὲ σβύνει.

Καὶ τ' ὄνομά του ἄλλαξε, ἄλλοτες μᾶς ζέσταινε, τώρα μᾶς κρυώνει λυπημένα, παραλλάζει καὶ πάλι ἀλλαγμένο περπατᾶ, καθὼς ὅλα τοῦ κόσμου περπατοῦνε καὶ παραλλάζουνε.

Συνέχεια στὴ ζωῆς τοῦ Λύσσαντρου καὶ στὸν πόνο μας, θ' ἀκουστοῦνε κι' ἄλλες ζωὲς θὰ γίνουνε καλὲς πράξεις ἄξιες, παρόμοιες.

Δηλαδή ὁ πόνος δὲν εἶναι μόνο πόνος, πέφτουνε καὶ σηκώνουονται κορμιά, τὸ ἓνα πιάνεται μὲ πολλὰ καὶ πολλὰ πιάνονται ἀπ' τὸ ἓνα, δὲν εἶναι τέλος τοῦ συντρόφου μας τὸ τέ-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

λῶς, ἔ, τί λέτε καὶ σεῖς.

Δὲν ἀντιμίλησε κανεῖς.

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ Γέρος δὲν ἀντιμίλησε κανεῖς. Συνέχισέ!

— Δὲν εἶναι ὁ θάνατος μόνο θάνατος, τὸ εἶπαμε — οὔτε τὸ τέλος μόνο τέλος, ἡ ζωὴ πιάνεται κι' ἀπ' τὸ θάνατο, γίνεται ἀρχὴ κι' ἀπ' τὸ τέλος.

Ὁ ζωντανὸς σὰν ἀγαπητικὸς μὲ δυὸ ἀγαπητικὲς κι' οἱ δυὸ ζηλιάρεις προλαβαίνει καὶ τὶς δυό: τὴ γλύκα τῆς ζωῆς καὶ τὴν πίκρα τῆς, ζωὴ καὶ θάνατος μιὰ πόρτα.

Οἱ χαρὲς μιανοῦ μικροῦ παιδιοῦ ποὺ παίζει στὸ περιθαλάσσιο, τὸ λάλημα ἐνοῦς τζιτζικιοῦ, κάθε ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ κι' ἀνεγάλιασμα εἶναι καὶ μούδιασμα ξαφνικὸ πῶς θὰ τὰ χάσωμε ὅλα, φόβος.

Ὅσο εἶναι ζωντανὸς ὁ ζωντανὸς φοβάται καὶ ξεφοβάται ἀδιάκοπα.

Μέ μᾶς τοὺς Ἕλληνες ὁ θάνατος ἔχει πολὺ θάρρος, φτωχὸς λαὸς καὶ ρημαγμένος σὲ πολέμους.

— Φτωχοὶ καὶ πλούσιοι παραλλάζουνε ὡς καὶ στὸ θάνατο, εἶπε ὁ Δάσκαλος, τοῦ φτωχοῦ ὁ θάνατος εἶναι ἄφραχτος ὅπως ὁ βίος του, ὅπως ἡ αὐλὴ του. Κι' ὅτι πέσει πάνω του τὸ λέει «μοίρα» καὶ ξενοιάζει.

— Πιάνουνε καὶ πολὺ τόπο οἱ φτωχοὶ νεκροί, λέει ὁ Γέρος τοὺς κλαῖνε πλούσια γιὰ χόρταση, τόσα δὲ χορταίνουνε πᾶν νὰ χορτάσουνε δάκρυα, κάνουνε καὶ τραπέζια, ἐπίτηδες ἔξοδα τοῦ πένθους, τὰ καμαρώνουνε σὰ νᾶναι τοῦ γλεντιοῦ. Καὶ τὰ καλὰ λόγια καὶ τὰ ἐγκώμια γιὰ πεθαμένους ἄφθονα.

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

Κι' ἐπειδὴ δὲν τρῶνε, δὲ ζητοῦνε οἱ πεθαμένοι ἀγαπίζονται πολὺ.

Γίνονται καὶ προστάτες καὶ σύμβουλοι μὲ ὄνειρα καὶ μὲ σημάδια.

Στὴν Ἀνατολὴ πού τὰ χωρᾶ ὅλα τὸ πένθος ὅπως κι' ἡ χαρὰ, ἡ Σοφία, ὅπως ἡ Τρέλλα χωρᾶ παντοῦ γυρίζει στὸ παζάρι δὲν κλειδώνεται.

Θυμήθηκε διάφορα ἔθιμα καὶ συνήθεια:

Στὴν Αἴγυπτο εἶπε ὁ Γέρος τὸ σπίτι πού ἔχει πένθος στήνει τσαντίρι μὲς τὸ δρόμο, κρεμοῦνε φαναράκια, εὐχὲς τῆς πίστες τους, κεντισμένες. Ὅποιος θέλει μπαίνει κάθεται, γύρω γύρω χρυσὲς καρέγλες καὶ μαξιλάρια μεταξωτά. Πάρα μέσα μοιρολογῆτρες τεχνίτρες τῆς θλίψης ὅπως τῆς διασκέδασης ἀκριβωπληρωμένες, μὰ κι' ἄλλες ἀπλήρωτες συνάζονται πρόθυμα, εἶναι κι' ὁ θρήνος καμάρι τους. Ἐπειτα οἱ ἄντρες σηκώνουνε τὸ νεκρὸ ψηλὰ τὸν τρέχουνε, ξοπίσω τρέχουνε οἱ γυναῖκες ῥίχνουνε χῶμα στὸ κεφάλι τους καὶ δέρνουνται, ἄλλες ἀκολουθοῦνε πάνω σὲ βωδάμαξες μοιρολογοῦνε κουβαριασμένες καὶ κουνιοῦνται, οἱ συγγενεῖς ἄφωνοι, τὰ χεῖλια τους ἄσπρα, γνωρίζουνε γιὰ χάρη τὸ κακὸ πού γίνεται καὶ πού θέλει ἀντοχή, συνοδεύει τὴν ἀμάθητη θλίψη.

Καὶ τὸ Κοιμητήριό τους στὸ Κάϊρο εἶναι ὀλόκληρη πολιτεία, δρόμοι, μὲ ὀνομασίες, ντουβάρια, σκαλιά, παράθυρα, στίς γωνιὲς ἠλεκτρικὰ καὶ ἄκρα ἡσυχία. Ὁ περαστικὸς ἂν σκύψει ἀπὸ κανένα κάγκελο ἀπὸ κανένα μισόκλειστο παράθυρο τί βλέπει; Μνήματα καταμεσίς σὲ ξέσκεπο οἰκόπεδο, τῶν ἀντρῶν μὲ τὸ πετρωμένο φέσι, τῶν γυναικῶν μὲ τίς πετρωμένες πλεξοῦ-

δες, αὐτοί ἔναι οἱ νοικοκυραῖοι ἐκεῖ. Πολλές φορές τὸ χρόνο καὶ στὸ Μπαϊράμι ἔρχονται οἱ συγγενεῖς τρῶνε — πίνουνε δίπλα στὰ μνήματα, ξωμένουνε καὶ νύχτες σὰ νᾶναι καλεσμένοι σὲ κανένα ἐξοχικό, συγγενικό μέρος. Μόνο πῶς; πᾶνε ὅλα τὰ φαγιά καὶ τὰ στρωσίδια οἱ μουσαφίριδες.

— Οἱ Εὐρωπαῖοι πάλι ἔχουνε σύνορο ἀπέραστο ἀνάμεσα ζωὴ καὶ θάνατο συνεχίζει ὁ Γέρος καθὼς καὶ τὸ κάθε τι, καλὸ ἢ κακὸ τὸ θένε σκληρὰ καὶ μὲ τὸ μαχαίρι κομένο.

Κι' ἡ λύπη τους ἀμοίραστη, κυριεύει βουβαμάρα, δηλαδή ὁ θᾶνατος κι' ἡ βουβαμάρα του νικᾷ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ζωντανούς, ἀρνιούνται λόγια καὶ κλάματα. Τῶχουνε μάλιστα παίνεμα νὰ μὴ φανῆ δάκρυ ὡς ἐκεῖ φθάνει τὸ πείσμα τους μὲ τὸ Χάρο νὰ φανοῦνε ἀναίσθητοι. Μάλιστα οἱ ξιπασμένοι Ἀγγλοσάξωνες ποὺ κάνουνε τοὺς δυνατοὺς παντοῦ, ἄλλο δὲν ξέρουνε παρὰ μόνο νὰ περιορίζουνε καὶ νὰ καταπιέζουνε, περιορίζουνε τάχα ἔτσι καὶ τὴ θλίψη, τάχα ἔτσι καταπιέζουνε καὶ τὸ θάνατο. Καὶ πιά οἱ Χριστιανοὶ τοὺς βαστοῦνε καὶ μπρὸς στὸ Χάρο διαβατήριο ἰσχυρὸ καθὼς καὶ στὴ ζωὴ μὲ τὰ καλὰ τους ἔργα ὅλα πάνω σφραγισμένα.

Ὕστερα ὁ Γέρος ἔβγαλε, τοὺς διάβασε κάποιος παλιὸ γραφτό του γιὰ ἓνα κοιμητήριο:

Σὲ τὶ παζάρι φτάσαμε καὶ ποιὸν ἀκολουθήσαμε;
Μιὰ φορὰ θὰ μᾶς φέρουνε καὶ μᾶς ἐδῶ πρώτους, ξωπίσω
(ἄλλοι...

Τύχαμε ἄραγε Πρωτομαγιά, Ἐπιτάφιος στολίζουνε;
Κάθε μέρα ἐδῶ πικρὴ Πρωτομαγιά, ὀλοχρονὶς ἐπιτάφιοι

ΠΟΡΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ

χῦμα λουλούδια καὶ πλεχτὰ στεφάνια φέρνει ὁ κόσμος μὲ λα-
(χτάρια

ἔδῳ στὰ σύνορά τοῦ κακοῦ γείτονα τοῦ Χάρου
ἄγριο σκυλί ὁ φόβος τοὺς γαυγίζει
ὁ κακὸς γείτονας δὲν τὸ μαζεύει, δικὸς του τόπος
καὶ καταπράσινος.

Τὰ χωριὰ κάνουνε λιτανίες γιὰ βροχὴ
ἢ νύχτα ἔδῳ πιὸ δροσερή, βρύσες κρυφές ποτίζουνε
ῶρα τὴν ῶρα ἔδῳ αὐτὸς σκάβει τὸ χτήμα του
στενεύει τὰ περάσματα, σκοντάφτουν οἱ περαστικοὶ
δίπλα ὁ λάκκος ἔτοιμος, ἀφράτο χῶμα τοὺς σκεπάζει
φυτρώνει ἀμέσως καὶ σταυρός.

Ἐνα κλωνὶ βασιλικὸς ἄν πέσει ἀπὸ χέρι τρεμάμενο
ριζώνει μονομιᾶς — μπροστά μας τώρα σταυροδρόμι
σειρές σειρές οἱ νεκροὶ ὅλοι ἀνάσκελα
μὰ χωριστὰ κι' ἔδῳ πλούσιοι καὶ φτωχοί.

Ἐδῳ τ' ἀσβεστωμένα τουβλάκια, λιθαράκια
σὰν τὰ παιχνίδια τῶν παιδιῶν, φωτογραφίες
κι' ἡ θλίψη ἀφέντρα ἔδῳ
ἀντιμιλᾶ στὸ Χάρο, κλαίει ἀσώπαστα.

Στὸν τάφο ἐνοῦς ἀδελφοῦ δυὸ ἀδελφές κείτουνται μπρούμητα
μιὰ χήρα σκίζει τὴ γῆς μὲ τόνα χέρι
μὲ τ' ἄλλο γρατσουνὰ τὰ δυό της μάγουλα
μιὰ μάνα σκύθει μπρός, μιὰ μπρὸς μιὰ πίσω καὶ βογγᾶ
γεννᾶ τὸν πόνο.

Ἐνας ἄντρας στενάζει καὶ σωπαίνει σὰ γκιώνης.

Ἐνας πατέρας ψέλνει καὶ περπατᾶ
τρέμουν τὰ γένεια του

ΕΛΛΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ἀγόρια τριγυρίζουνε, τάφο ψάχνουνε κάποιανού φίλου
σέ δάσος πές χαθήκανε,
μόνο οί γρηές τραβιούνε ἀλάθεφτα
ὄπου ἀκούγεται μοιρολόϊ προλαβαίνουνε
μοιράζουνε καὶ παίρνουνε νόστιμα κόλλυβα, ρόδι κι' ἀμύγδαλο
ἄχ ποῦ σπουδάξανε οί φτωχοὶ
τόσα πρεπούμενα τῆς λύπης;
Ποῦ μάθανε νὰ τυλίγουνε σφιχτὰ τὸ μαυρομάντηλο
δέσιμο τῆς πληγῆς τους;
Ποιός τοὺς ἀραδιάζει μὲ σταυρωμένα χέρια;
— Οἱ μάρτυρες ἀποσώσανε τὴ μαρτυρία τους...

Καὶ τώρα πάω στοὺς πλούσιους.
Πάλι ἐδῶ κλειδιὰ καὶ κλειδαριές, πάλι σίδερα καὶ μάρμαρα
πάλι τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας φύλακες,
δὲν τοὺς παίρνει ἀδούλεφτα οὔτε λίγη σάρκα ἢ γῆς
δὲν τρώει ἄκοπα οὔτε ἢ ρίζα μιανού γιασεμιού
καὶ τὰ σκουλίκια κοπιάζουνε
τρυποῦνε τάφους ἰδιόχτητους τσιμεντοστρωμένους,
τὰ μάτια τους δὲ γλυκένουνε οὔτε κλειστὰ
δὲ θὰ τ' ἀγγίξει νοτισμένο χῶμα:

—Θέλει αἴσθησι καὶ γνώσι κι' ὁ θάνατος, ἔχει οὐσία ὅπως
κι' ἡ ζωὴ λέει τέλος ὁ Γέρος, τ'όχομε κακὸ νᾶναι ἄξαφνος, ὅ-
ποιος δὲν ἀπογεφτῆ καὶ τὴν τελευταία τούτη οὐσία θὰ χάσι.
"Ὅπως πάλι τ'όχομε καλὸ ἂν κλείσι μοναχὸς του τὰ μάτια του
ὅποιος ψυχομαχᾶ, δηλαδὴ γνώρισε καὶ δέχτηκε τὴν ὥρα του.

—"Ἄν εἶναι ἢ ὄψη τοῦ νεκροῦ ὁμορφὴ λένε πῶς θὰ πεθάνει
γρήγορα κι' ἄλλος δικός, πῶς ξελογιάζει... λέει ὁ Χτίστης.